

Ozorowski, Mieczysław / Polaniecka, Beata

"Practical Theology. An Empirical Approach", Johannes van der Ven, Leuven 1998 : [recenzja]

Studia Teologiczne 17, 442-444

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

1988) i *Dizionario di Teologia Fondamentale*, pod red. R. Latourelle'a i R. Fisichelli (Assisi 1990), stanowi *Oreǳcie papieży Jana Pawła II* skierowane do uczestników Kongresu tej dyscypliny (s. 281-284; zob. tłumaczenie tego tekstu zawarte w poprzednim numerze "Studiów Teologicznych"; s. 107-109) oraz "teologicznofundamentalna" encyklika Jana Pawła II *Fides et ratio* (1998). Książka *La Teologia fondamentale* zasługuje zatem na szczególną uwagę jako zwierciadło obecnego stanu *fundamentalistyki* i jako inspiracja do dalszych poszukiwań.

Ks. Marek Skierkowski

Prof. Johannes van der Ven, *Practical Theology: An Empirical Approach*, Peeters Press, Leuven, 1998

Prof. Dr Johannes van der Ven autor wielu książek wykłada i prowadzi badania naukowe na Katolickim Uniwersytecie w Nijmegen (Holandia). Recenzowana tu monografia jest wynikiem jego ostatnich piętnastu lat poszukiwań i badań. Intencją autora było zaprezentowanie empirycznego paradygmatu praktycznej teologii. Autor uważa, że uporał się z trudnościami i dylematami związanymi z wyborem empirycznego paradygmatu zachowując jednocześnie teologiczną tożsamość. Autor wychodzi naprzeciw potrzebom zastosowania w teologii dorobku wielu empirycznych nauk np.: psychologii, socjologii czy filozofii. Chodzi tu o możliwość zastosowania w teologii interdyscyplinarnego modelu badań. Oczywiście sam autor zdaje sobie sprawę z wielu trudności. Stawia nawet sobie pytanie, czy empiryczna teologia jest jeszcze teologią? W rozwiązaniu problemu autor obrał drogę hermeneutyczno-komunikatywnego "praxis", koncentrując się na bipolaryzacji: to znaczy na tradycji i obecnej sytuacji człowieka. W tej perspektywie empiryczno – teologiczne badania stają się wyraźnie relatywne.

Termin teologia "empiryczna" nie jest jednoznacznie zdefiniowany. Profesorowie z Uniwersytetu w Nijmegen zapożyczyli go od niemieckich teologów protestanckich, którzy używali go w różnych kontekstach w latach sześćdziesiątych. D. Stallberg, (*Terapeutische Seelsorge*, 1969) określał nim relację pomiędzy teologią i psychologią w znaczeniu pastoralnej opieki i konsultacji. A. Hollweg (*Theologie und Empirie*, 1971) stosował ten termin do relacji teologii i socjo-psychologii. K.F. Daiber (*Volkskirche im Wandel*, 1973) wdrożył empiryczną metodę do badań nad organizacją Kościoła z teologicznego punktu widzenia. W Kościele katolickim pionierską pracą było dzieło N. Mette i H. Steinkamp (*Sozialwissenschaften und praktische Theologie*, 1983). Autor podziela zdanie J. A. Martin'a (*Empirical Philosophies of Religion*, 1970), że teologia empiryczna

sensie ścisłym ukierunkowuje na stosowanie empirycznych narzędzi badawczych i metod w teologii (s.27). Autor uważa również, że ojcem empirycznej teologii był F. Schleiermacher, chociaż sam nigdy nie używał tego terminu. Jest on bowiem twórcą znanej powszechnie koncepcji religijnego doświadczenia.

Recenzowana praca składa się z pięciu części. Pierwsza została zatytułowana: "Present Past and Future of an Empirical Theology". Posiada ona charakter historyczny i systematyczny. Autor przedstawia kształtowanie się teologii empirycznej w dwudziestym wieku. Wskazuje, że z krytycznych dyskusji wyłoniły się pozytywne propozycje mające zastosowanie w rozwoju teologii empirycznej. Poszukując genezy powstania tego kierunku, autor analizuje dorobek wielu krajów. Ukazuje on Wielką Brytanię jako kolebkę teologii empirycznej. Duch amerykańskiego pragmatyzmu i empiryzmu byłby niezrozumiały bez odwołania się do brytyjskiego empiryzmu. Autor przeanalizował również pięć trendów przeciwnych teologii empirycznej: empiryzm, pragmatyzm, modernizm, sycenizm, statycyzm.

Druga część nosi tytuł: "Praxis in Empirical Theology". Autor analizuje pojęcie "praxis" w kontekście hermeneutyczno - komunikatywnego charakteru teologii empirycznej. Na początku znajduje się przegląd historyczny, wykazujący, że wielu doktorów Kościoła, jak Augustyn, Tomasz z Akwinu czy Bonawentura traktowali teologię jako naukę praktyczną odnoszącą się do szeroko pojętej ludzkiej aktywności. Autor odwołując się do J. Firet (Dynamic in pastoring, 1986) wyróżnia dwa elementy w pojęciu "praxis": hermeneutyczny i komunikatywny. Następnie precyzuje on cztery pryncypia hermeneutyczno - komunikatywnego "praxis": wolność, równość, uniwersalność i solidarność. Omawia on również normatywne procedury. W części poświęconej refleksji eschatologicznej zwraca on uwagę na termin "basileia", jako symbol komunikatywnego "praxis" Jezusa. Symbol "basileia" formuje mataetyczną podstawę, według której kwestie sukcesu i niepowodzeń ludzkiej komunikacji znajdują adekwatną ocenę. Również etyczne pryncypia wolności, równości, uniwersalności i solidarności są motywowane przez symbol "basileia", jest on w "centrum", które poszerza ograniczenia ludzkiej komunikacji (s.73).

W trzeciej części: "Empiricism in an Empirical Theology", autor przedstawia empiryczny aspekt hermeneutyczno - komunikatywnego "praxis", w przeciwieństwie do klasycznych metod teologicznych. Wskazuje on na relację pomiędzy doświadczeniem a empiryzmem. Przypomina cztery fazy cyklu doświadczenia (experience cycle): percepcja, eksperymentowanie, wynik i ocena. W cyklu empiryczno - teologicznym autor wyszczególnia pięć komponentów: sprecyzowanie problemu i celu badań; indukcję; dedukcję; testowanie; ewaluację. Stwierdza również, że teologia empiryczna nie jest pozytywistyczna, ponieważ zakłada interpretację danych, a nie tylko ich zbiór.

W części czwartej: "Phases of the Empirical Theological Cycle" autor szczegółowo analizuje wyżej wymieniony fazy cyklu w teologii empirycznej.

Piąta część została zatytułowana "Phases of the Empirical Theological Cycle: Theodicy". Jest to prezentacja zastosowania metod stosowanych w części trzeciej i czwartej do badań nad projektem z teodycei. Badaniami została objęta grupa 150 osób regularnie uczęszczających do kościoła z kilku katolickich parafii w Nijmegen i Tilburgu. Projekt badań obejmował lata 1984-1989. Celem projektu było poszukiwanie obrazu Boga. Pośrednim celem było rozwiązanie konkretnych problemów wynikłych z religijnej komunikacji i doświadczeń cierpiących ludzi. Szukano jakich symboli używają ludzie nadając im osobiste znaczenie i jakie czynniki mogą wyjaśnić użycie tych symboli? Sprawdzano również, czy symbole te są o charakterze transcendentnym czy immanentnym i czy mogą ze sobą koegzystować? W projekcie wykorzystano koncepcję J. Moltman'a (Trinität und Reich Gottes. Zur Gotteslehre, 1980). Pozwala ona na określenie Boga jako absolutnie transcendentnego lub immanentnie transcendentnego. Podobną koncepcję proponował już wcześniej E. Schillebeeckx (Jezus het verhall van een levende, 1974). Monografia kończy się refleksją teologiczno – metodologiczną. Przedstawiona rozprawa zawiera dobrze udokumentowany materiał źródłowy i badawczy. Napisana jest jasnym i zrozumiałym językiem. Stanowi ona inspirację do prowadzenia dalszych badań. Stanowi ona interesujący przyczynek do opracowywania metody teologicznej. W Polsce metoda teologii empirycznej stosowana jest z dużą ostrożnością i niedowierzaniem. Według opinii Autora w teologii metody empiryczno-krytyczne powinny funkcjonować analogicznie do historyczno-krytycznych. Być może refleksja nad Encykliką Jana Pawła II *Fides et ratio* przyczyni się do większego otwarcia teologii na inne dyscypliny filozoficzne, humanistyczne i empiryczne.

Ks. dr Mieczysław Ozorowski, Beata Polaniecka

Ks. Tadeusz Pikus, Jezus Chrystus obrazem Boga niewidzialnego, Warszawa, Wyd. Sióstr Loretanek, 1996

Książka ks. Tadeusza Pikusa, wykładowcy w Wyższym Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie, jest zapisem konferencji i homilii rekolekcyjnych, wygłoszonym tam dla kapłanów podczas rekolekcji w 1994r. Składa się ona z ośmiu rozdziałów pogłębiających podstawową prawdę w życiu każdego chrześcijanina, nie tylko kapłana, że Jezus Chrystus, jest odpowiedzią na najgłębsze pytania człowieka, jest Tym, który zaspakaja najgłębszy głód ludzkiego serca i leczy jego rozdarcia. „Zdarza się, że człowiek pozostaje naprawdę z dala od Boga. Wtedy Osoba Jezusa Chrystusa, Jego wcielenie, całe Jego życie,